

Igra na otvorenom kao poticaj cjelovitog razvoja djece rane i predškolske dobi

Šimek, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:467038>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Iva Šimek

**IGRA NA OTVORENOM KAO POTICAJ CJELOVITOG
RAZVOJA DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

Petrinja, rujan, 2023.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Iva Šimek

**IGRA NA OTVORENOM KAO POTICAJ CJELOVITOG
RAZVOJA DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

**Mentor rada:
doc. dr. sc. Edita Rogulj**

Petrinja, rujan, 2023.

SADRŽAJ

SAŽETAK	
SUMMARY	
UVOD	1
1. Igra	3
2. Igra na otvorenom	5
3. Prirodno vanjsko okruženje	7
1. 3. Osiguravanje poticajnog okruženja	8
2. 3. Centri aktivnosti na otvorenom.....	9
3. 3. Uvažavanje prava djece u aktivnostima na otvorenome.....	12
4. Igra na otvorenom kao poticaj cjelovitog razvoja djeteta	14
1. 4. Socio-emocionalni razvoj.....	15
2. 4. Tjelesni razvoj	17
3. 4. Spoznajni razvoj	18
4. 4. Senzorna integracija	19
5. Rizična igra na otvorenom	21
1. 6. Značaj rizične igre.....	22
6. Uloga odgojitelja u dječjoj igri na otvorenome.....	24
ZAKLJUČAK	26
LITERATURA	27
Izjava o izvornosti završnog rada.....	31

SAŽETAK

Svjedoci smo društvenog zanemarivanja važnosti igre na otvorenom. Današnje generacije djece svoje vrijeme većinom provode igrajući se u zatvorenim prostorima. Zaboravljamo da djeca igrajući se zadovoljavaju svoje potrebe te uče i usvajaju nova znanja i vještine. Ovisno o okruženju i kontekstu u kojem se odvija, igra na otvorenom nudi mnoge dobrobiti djeci i njihovom cjelovitom razvoju. U igri na otvorenom dijete istovremeno može razvijati svoje sposobnosti i biti potpuno slobodno. U vanjskom poticajnom okruženju dijete postaje motiviranije za igru i učenje te lakše ostvaruje komunikaciju s drugom djecom. Vanjsko okruženje djeci omogućuje otvorene i raznolike prilike za igru koja pozitivno djeluje na socio-emocionalni, tjelesni i spoznajni razvoj kao i na socijalnu integraciju. Uloga odgojitelja u igri na otvorenom podrazumijeva osiguravanje poticajnog okruženja koje djetetu pruža mogućnosti istraživanja i napredovanja u interakciji s okolinom. Također, uloga odgojitelja očituje se u osiguravanju bogatstva prirodnih materijala, sadržaja te provođenja raznovrsnih aktivnosti na otvorenom. Igrajući se na otvorenom veća je mogućnost od nastanka ozljeda, međutim, u igri s elementima mogućeg rizika dijete uči kako savladati i izbjeći opasnost te razvija samostalnost i sposobnost donošenja odluka, što je izuzetno važno djetetov cjeloviti razvoj.

Ovim radom nastoji se osvijestiti važnost igre na otvorenom te njeno djelovanje na djetetov cjeloviti razvoj. Također, posvetit će se pažnja značaju uloge odgojitelja u igri na otvorenom te osiguravanju poticajnog vanjskog okruženja, stvaranjem centara aktivnosti na otvorenom. Uvidom u važnost igre na otvorenom spomenut će se rizična igra te njen značaj za djetetov razvoj.

Ključne riječi: cjeloviti razvoj, igra na otvorenom, rizična igra, uloga odgojitelja, vanjsko okruženje

SUMMARY

We are witnesses of neglecting the importance of playing outdoors. generations of children nowadays spend most of their time playing indoors. We forget that with play children satisfy their needs, they learn and gain new knowledge and skills. Depending on the environment and context , outdoor play offers many benefits to children and it is good for their development. In outdoor play, the child can develops his many abilities and at the same time can feel free. In an external stimulating environment, the child can be more motivated to play and learn and can communicate with other children more easily so in that way can make more friend and socialise that way. The outdoor environment provides children with many opportunities for play, which has a positive effect on socio-emotional, physical and cognitive development as well as social integration. The role of the educator in outdoor play is to provide a stimulating environment that gives the child opportunity to explore and progress in interaction with the environment. Also, another role of educators is to ensure as many possible natural materials, content and give the child ideas of various outdoor activities. Playing outdoors, children are always exposed to risk, which can have negative consequences like injuries. In risky play, the child learns how to avoid danger and that can help developing independence and ability to make decisions, which has a positive effect on the development.

This work's goal is to raise awareness of the importance of outdoor play and its effect on a child's development. Also, it will pay the attention to the importance of educators in outdoor play and to make sure that child has a stimulating outdoor environment through the creation of outdoor activity centers. Risky play and its importance for the child's development will be also mentioned through an insight into the importance of outdoor play.

Key words: integral development, external environment, outdoor play, risky play, role of educator

UVOD

Boravak djece na svježem zraku i sudjelovanje u aktivnostima u prirodnom okružju ključni su čimbenici optimalnog rasta i razvoja djeteta. Djeca imaju potrebu i želju igrati se u prirodi, u vanjskom okružju što im omogućuje istraživanje svim osjetilima. U igri na otvorenom učenje se odvija spontano kroz djetetovu urođenu potrebu za istraživanjem. Dijete voli učiti nove pojmove i njihove odnose te stjecati nova iskustva proučavajući sebe, svoje tijelo, okolinu i materijale oko sebe. Upravo takvo samoorganizirano, aktivno te iskustveno učenje ima višestruku vrijednost za cjelokupni razvoj djeteta.

U posljednje vrijeme svjedoci smo smanjivanja aktivnosti na otvorenom, dok u istom razdoblju bilježimo porast depresije, anksioznosti i nemira kod djece (Selestrin i Belošević, 2022). Uočeno je smanjivanje samostalnosti djece što se, između ostaloga, odražava u sve većem neskladu pokreta i spretnosti djece u svakodnevnim aktivnostima. Suvremeni način života i razna tehnološka dostignuća od mobilnih telefona, videoigara i televizora pridonijeli su sjedilačkom načinu života. Svjedočimo postupnom otuđenju čovjeka od prirode, dok moderna tehnologija svojim beskrajnim mogućnostima, brzinom i dostupnošću otuđuje i djecu i odrasle usmjeravajući ih na digitalno okružje. Vrijeme koje djeca provode u prirodnom okružju oduvijek se podrazumijevalo, no u posljednjih nekoliko desetljeća vrijeme provedeno na takav način sve je rjeđe. Unutarnje okružje ne može mjeriti raznolikost i važnost iskustava koja djeca imaju priliku doživjeti u prirodnom okružju. U vanjskom okružju djeca istražuju nove mogućnosti i usvajaju nova znanja i vještine. Vrijeme provedeno u vanjskom prirodnom okružju neprocjenjivo je za njihovo odrastanje jer djeca u prirodi mogu biti maksimalno aktivna, a priroda sama po sebi nudi mnoštvo poticaja.

Priroda pruža neiscrpne mogućnosti igre, primjerene svakom djetetu i njegovim razvojnim karakteristikama nudi mogućnosti za istraživanje, otkrivanje, interakciju, kreativnost, samospoznaju te prostore koji služe kao utočišta. Privlačnost prirode leži u obilju poticaja, koji su potrebni za djetetovo napredovanje, te u mogućnosti neposrednog doživljaja okoline svim osjetilima. Naime, prema autorici Došen Dobud (2016), želimo li djecu povezati s prirodom, priroda treba poticati njihov razvoj. Osim toga, iskustvo i istraživanje počinje od osjetila i potiče rast unutarnjih emocija, stvarajući tako pozitivan odnos prema prirodi, njenom očuvanju i zaštiti.

Temom ovog rada nastoji se prikazati važnost igre na otvorenom, koje dobrobiti ona pruža te kako djeluje na djetetov razvoj. Boljim uvidom u važnost boravka djece na otvorenom može se promijeniti percepcija odraslih i način rada odgojno-obrazovnih djelatnika. Definiranjem igre kao pojma te igre na otvorenom nastoji se približiti važnost njezinog djelovanja na cjeloviti razvoj djece, koji između ostalog uključuje socio-emocionalni, tjelesni i spoznajni razvoj te senzornu integraciju. Također, posvetit će se pažnja vanjskom okružju te važnosti osiguravanja poticajnog okružja s obzirom na djetetov razvoj. Posebno će se prikazati organizacija centara koji se mogu formirati u vanjskom okružju ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Uz navedeno dio rada će biti posvećen ulozi odgojitelja u igri na otvorenom te će se osvrnuti na važnost i utjecaj rizične igre u djetetovom odrastanju.

1. Igra

Igra je dobrovoljna aktivnost koja se odvija u slobodno vrijeme, odnosno izvan egzistencijalnog rada te nema nikakav materijalni interes, niti korist. Smisao i cilj svake igre je zabava i užitek (Andrijašević, 2000). „Igra je aktivnost koja istodobno podupire različite aspekte cjelovitoga razvoja djeteta te ujedinjuje mnogostrana područja njegova učenja.“ (Šagud, 2015, str. 93). Igru često vežemo s djetinjstvom, životnim razdobljem kada je igra značila bijeg od stvarnosti. Prema Rajić i Petrović-Sočo (2015) igra označava djetetovu praksu i slobodno kretanje izvan svakodnevnog života. Predstavlja proces uživanja, zato kažemo da je sama sebi svrha. Igra proizlazi iz djetetovih unutarnjih potreba. Složena je, samomotivirajuća, spontana i višenamjenska aktivnost, stoga najbolje odgovara prirodi i zakonitostima djetetovog razvoja. Dijete samo kreira i prilagođava igru prema svojim željama, uživa u njoj te igrajući se, maštovito stvara svoj svijet prema vlastitim doživljajima, iskustvima i scenarijima (Rajić i Petrović-Sočo, 2015). Igra je svakodnevna aktivnost koja uključuje djetetovu kreativnost, razum i emocije te potiče cjelovit razvoj djeteta (Balić Šimrak i Bakotić, 2018). Prema Rajić i Petrović-Sočo (2015), igra je multifunkcionalna aktivnost koja proizlazi iz djetetovih intrinzičnih potreba.

Navedena svojstva igre ukazuju na njezin važan značaj za djetetov cjeloviti razvoj. Uključenost djeteta u neku vrstu igre potiče znatiželju i interes za istraživanjem okoline. Dijete igrajući se stvara uvjete za poticanje socio-emocionalnog, spoznajnog i fizičkog razvoja. Kompleksnost igre navodi mnoge autore da igru doživljavaju kao aktivnost koja priprema djecu za život (Došen Dobud, 2016; Montessori, 2003). Dijete istražujući svijet oko sebe stječe nova znanja, razvija vještine koje mu olakšavaju socijalizaciju te se na taj način lakše prilagođava društvu u kojem odrasta. Igra čini djecu sposobnijom, razvijenijom, društvenijom te općenito fizički i psihički jačom (Došen Dobud, 2016).

Temelj igre leži u djetetovoj uključenosti u aktivnostima koja je vođena njegovim vlastitim intrinzičnim motivima, s naglaskom na procesu, a ne na ishodu (Bateson, 2005; Sutton-Smith, 1997, prema Prince i sur., 2013). Igra, kako tvrde Wiltz i Fein (2006; prema Prince i sur., 2013), obuhvaća dobrovoljne aktivnosti koje su samousmjerene i karakterizirane užitkom, intenzivnom uključenošću, spontanošću, slobodom i samoinicijacijom. Igrajući se, djeca razvijaju svoje postojeće interese i vještine, stječu sposobnosti odlučivanja, rješavanja problema, samokontrolu te uče poštivati pravila (Klarin, 2017). Također, igrajući se uče regulirati svoje emocije, uspostavljati prijateljstva i komunikaciju s drugima. Djeca

samostalno, dobrovoljno i slobodno ulaze u igru i mijenjaju je prema vlastitim interesima, potrebama i mogućnostima.

Ovisno o okruženju u kojem se dijete nalazi, i kontekstu u kojem se igra odvija, igra na otvorenom nudi mnoge dobrobiti djeci i njihovom cjelokupnom razvoju. Igrajući se u prirodi djeca stječu različita iskustva koja im omogućuju da bolje razumiju svijet oko sebe (Pompermaier, 2010, prema Horvat i Jukić Lušić, 2012).

2. Igra na otvorenom

Današnje generacije provode sve više vremena u zatvorenom prostoru, koristeći sve više tehnologiju koja zaokuplja njihovo vrijeme. Izravna iskustva s prirodom postupno se zamjenjuju neizravnim iskustvom putem elektroničnih medija (Louv, 2008). Dječja igrališta su sve praznija jer djeca, iako imaju vremena za igru na otvorenom, to vrijeme većinom koriste za upotrebu raznih digitalnih uređaja, odnosno na igru u zatvorenim prostorima. Tehnologija i boravak u zatvorenom prostoru ne mogu u potpunosti zadovoljiti dječju potrebu za autonomijom, samostalnošću, slobodom izbora, za ovladavanjem novim znanjima i vještinama te za kretanjem i istraživanjem.

Igra na otvorenom nudi realno iskustvo te pozitivno djeluje na fizičko i psihičko zdravlje, povećava samopouzdanje, motivaciju i entuzijazam za igrom i istraživanjem okoliša u kojem se nalaze. Igrajući se, djeca se socijaliziraju, razvijaju timski rad i sve se više međusobno povezuju, surađuju i grade povjerenje, što omogućuje društveni razvoj. Boravak na otvorenom nudi neograničen potencijal. Prema Hanscom (2016) priroda je mjesto gdje djeca mogu opustiti svoj um, dobiti inspiraciju i uroniti duboko u svijet mašte. To je mjesto gdje mogu dizajnirati, stvarati i istraživati, nudeći bezbroj mogućnosti. Uvijek iznova, studije pokazuju da djeca igrajući se slobodno na otvorenom, postaju kreativnija i bolja u rješavanju problema (Hamilton 2014, prema Hanscom, 2016). Također, boravkom u prirodi i povezivanju djece s prirodom razvija se briga i odgovornost za okoliš (Krmelj, 2022).

Igra na otvorenom jednako je važna kao i ona u zatvorenom prostoru. Prema Durant (2012), prostorno okružje, koje se povezuje s igrom na otvorenome, podrazumijeva veliki prostor koji sadrži mnoštvo prirodnih poticaja, svježiji zrak i slobodu neophodnu za dječju društvenu, emocionalnu i osobnu dobrobit.

Važnost igre na otvorenom prema Durant (2012) ističe se jer:

- Omogućuje samostalno učenje - kako bi djeca uživala u učenju potrebno je omogućiti im prostorno okružje koje mogu samostalno istraživati, mijenjati, koristiti i kreirati. Okružje treba biti poticajno, primamljivo, izazovno i sigurno.
- Potiće društveni i moralni razvoj - igrajući se na otvorenom, djeca imaju priliku istraživati i koristiti raznolike materijale. Sve to zahtijeva uključivanje djece u suradnju, dijeljenje, pregovaranje i ostvarivanje međusobne komunikacije.

Uspostavom socijalnih odnosa, djeca počinju uočavati i razumjeti da i drugi imaju osjećaje, što dovodi do moralnog razvoja.

- Potiče samopouzdanje i samopoštovanje - u vanjskom okruženju djeca mogu biti bučnija, imaju više slobode samim tim čini se da su zadovoljnija samim sobom kada se nalaze na otvorenom prostoru. Također, djeca u igri na otvorenom imaju puno prilika za svladavanje izazova i postizanje uspjeha u aktivnostima poput penjanja na drvo. Navedene prilike imaju izravan utjecaj na razvoj samopoštovanja i samopouzdanja.
- Potiče i omogućuje tjelesnu aktivnost - u vanjskom prirodnom okruženju djeci je omogućeno nesmetano kretanje koje je ključno za njihov rast i razvoj te djecu čini zadovoljnijom i ispunjenijom.
- Omogućuje djeci preuzimanje rizika - sigurnost djece je na prvom mjestu pri planiranju vanjskog prostora, ali prezaštićivanjem djece dovode se u položaj ovisnosti o odraslima. U igri na otvorenom velika je prisutnost rizika, ali djeca odabiru sama razinu rizika u svojoj igri sukladno svojim mogućnostima.
- Omogućuje usavršavanje i jačanje naučenih vještina - djeca ponavljaju, isprobavaju i oponašaju vještine koje su usvojili više puta. To dovodi do usavršavanja i jačanja usvojenih vještina te pruža stvaranje prilika za stjecanje novih znanja i vještina.

3. Prirodno vanjsko okruŕje

Svjedoci smo ŕivota u druŕstvu u kojem djeca imaju sve manje doticaja s prirodom. Međutim, vanjsko okruŕje je jednako vaŕno za djetetov cjeloviti razvoj, upravo zbog toga boravak na svjeŕem zraku i igru na otvorenom potrebno je vratiti u dječje ŕivote.

Jedna od glavnih prednosti koriŕtenja vanjskog okruŕja je ta ŕto djeci pruŕa prostor za slobodno kretanje i razvoj svih područja. Kretanje i igra zajedno opisani su kao jedan od najprirodnijih i najsnaŕnijih načina za poučavanje djece. Kada su djeca na otvorenom, ona u većoj mjeri konstruiraju, istraŕuju svijet oko sebe i doŕivljavaju prirodne pojave poput vremena i promjena godišnjih doba. Ouvry (2003) tvrdi da u vanjskom okruŕju djeca imaju prostora za angaŕiranje i razvijanje autentičnije maŕtovite igre. Takva igra posebno se odnosi na dječake koji su zainteresirani za fantastične igre koje uključuju superheroje, koje često podrazumijevaju puno trčanja. U odnosima s vršnjacima djeca lakŕe izbjegavaju sukobe kada su vani, pa je manja vjerojatnost da će pokazivati znakove frustracije i nedostatka suradnje (Ouvry, 2003). Osim toga, čini se da odrasli drugačije doŕivljavaju djecu u vanjskom okruŕju. Ouvry (2003) navodi da djeca u zatvorenom prostoru većinom sjede i miruju, dok u vanjskom prostoru imaju priliku slobodno se kretati, istraŕivati te stjecati nova znanja i vjeŕtine. Igram na otvorenom pomiču granice vlastitih sposobnosti bez straha da će biti upozoreni da su previŕe bučni ili neuredni (Ouvry, 2003).

Prema istraŕivanju (Fjortoft, 2001) u Skandinaviji, djeca koja su se igrala u prirodnom okruŕju bila su zdravija, imala su uredan motorički razvoj, bolju ravnoteŕu i koordinaciju, te su pokazivala viŕe kreativnosti u igri. Fjortoft i Sageie (2000) ističu da prirodni krajolici imaju kvalitete koje zadovoljavaju dječje potrebe za raznolikim i poticajnim okruŕjima za igru. U njihovoj studiji djeca su promatrala mogućnosti različitih ekoloŕkih značajki u različitim godišnjim dobima, a one su utjecale na funkciju dječje igre. Na primjer, ŕume i litice koriste se za penjanje, ŕipraŕje za izgradnju jazbina i skloniŕta, padine za klizanje, a čistine za trčanje i hvatanje plijena.

Fjortoft i Sageie (2000) naglašavaju da su prirodna okruŕja korisna: njihovo istraŕivanje pokazalo je da su djeca koja su se igrala u ŕumi imala razvijenije motoričke sposobnosti od one koja su se igrala na tradicionalnim igraliŕtima. Bogato, osjetilno, prirodno okruŕje ne samo da podrŕava dječje istraŕivanje, već pruŕa idealno okruŕje za aktivnosti u malim grupama u kojima se razvijaju znanja, koncepti i vjeŕtine ugrađene u svrhovite,

jedinstvene i često stvarne zadatke, kao što je izgradnja gnijezda, čišćenje staza obraslih grmljem te brigu o biljkama.

1. 3. Osiguravanje poticajnog okružja

Poticajna okolina je onaj prostor koji će biti siguran za svako pojedino dijete u kojem je samostalno i sposobno istraživati okolinu te u kojem može birati igru prema svojim interesima bez stalnog uplitanja odrasle osobe (Valjan Vukić, 2012). Prirodno okružje rane i predškolske odgojno-obrazovne ustanove ne smije biti usko ograničeno na dvorište i prostor dječjeg vrtića, pa se tako poticajno vanjsko okružje može podijeliti na prostor u dvorištu vrtića i na prostor izvan vrtića. Vanjsko poticajno okružje izvan vrtića podrazumijeva dječja igrališta, razne parkove, trgove, šume, voćnjake kao i sve ostale prostore u prirodi koja djeci pružaju mnoštvo poticaja te omogućavaju neposredno učenje otkrivanjem, eksperimentiranjem i istraživanjem (Valjan Vukić, 2012).

Kada se planira i oblikuje poticajno okružje potrebno je u to uključiti djetetove interese i potrebe te mora biti sukladno Državnim pedagoškim standardima. Vanjski prostori dječjeg vrtića prema Državnom pedagoškom standardu (2008) dijele se na opće prostore, koji uključuju staze, parkiralište i gospodarsko dvorište, i na igrališta koja podrazumijevaju igrališta primjerena djeci jasličke dobi, igrališta primjerena za djecu vrtićke dobi, prostore za poligon i vožnju, slobodne površine, spremište i sanitarni čvor koji je pristupačan s igrališta.

Kod planiranja vanjskog okružja važno je omogućiti djeci dovoljno prostora za slobodnu igru i kretanje. Također, važno je da vanjski prostor bude pregledan kako bi odgojitelj mogao vidjeti svu djecu. Prema Državnom pedagoškom standardu (2008) vanjski prostori vrtića moraju biti ograđeni te sadržavati zelene površine kao i sunčane i hladovite prostore koji su pogodni za igru, dok igrališta moraju biti opremljena spravama prilagođenim djeci te pitkom vodom i vodom za igru. Također, vanjski prostor dječjeg vrtića može se organizirati u centre aktivnosti kao što je to i u unutarnjem okružju. Jedan od zabavnijih prostora u vanjskom okružju vrtića može biti posađeni vrt, koji djeci nudi mogućnost učenja i razumijevanja prirode. To uključuje aktivnosti promatranja kako biljke rastu, mijenjaju boju lišća i cvijeća, te uzgajanja voća i povrća (mali povrtnjak).

Upravo prostori siromašni prirodnim, neoblikovanim materijalima, načinjeni od statičnih sprava i opreme, često djecu ograničavaju u manipulaciji, istraživanju te oblikovanju

vlastitog okružja za igru. Prema Montessori pedagogiji manjak primjerenih poticaja u vanjskom okružju može ostaviti trajne posljedice na djetetov razvoj (Valjan Vukić, 2012). Stoga, u stvaranju poticajnog okružja treba imati na umu stvarati raznolike prostore koja pružaju bogatstvo mogućnosti.

2.3. Centri aktivnosti na otvorenom

Prema suvremenim shvaćanjima, kvalitetan i poticajan prostor podrazumijeva dobro planirane i osmišljene centre aktivnosti. Acer, Gözen i sur. (2016; prema Katavić, 2019) u svom istraživanju promatrali su utjecaj prostora na dječju igru, gdje potvrđuju važnost organizacije prostora. Rezultati pokazuju da je igra prije uređenja sobe bila kraćeg trajanja, odvijala se brža izmjena aktivnosti od kojih je veći broj bio nedovršen. Međutim, nakon uređenja i organizacije sobe dnevnog boravka u centre aktivnosti dječja igra trajala je duže, djeca su imala bolju međusobnu komunikaciju te je konstruktivna, manipulativna i simbolička igra postala kvalitetnija, smislenija i raznovrsnija. Uključivanje centara aktivnosti u vanjska okružja ima nekoliko prednosti, naime, daje djeci više izbora, produljuje vrijeme koje djeca provode na tim igralištima i pomaže u poboljšanju ukupne prikladnosti za aktivnosti na otvorenom (Wellhausen, 2002, prema Wilson, 2008). Ključno za stvaranje centra aktivnosti na otvorenom je postavljanje odgovarajuće opreme i materijala te njihovo održavanje. Materijali trebaju biti prilagođeni, odnosno održivi u vanjskim prostorima, te postavljeni na način pristupačan djeci. Centri koji se mogu organizirati na otvorenome mogu biti trajni ili privremeni, a njihova opremljenost ovisi o planiranoj funkciji centra. Tako možemo govoriti o centru građenja, stolno-manipulativnom centru, likovnom, dramskom, centru za početno čitanje i pisanje, centru kuhinje, matematičkom, glazbenom, istraživačkom, centru za igru pijeskom i vodom te centar za uzgoj i brigu o biljkama.

Centar građenja trebao bi imati niz blokova kojima se može graditi, štapića, dasaka, kutija, plastičnih cijevi, bačvi i raznih drugih prirodnih materijala pomoću koji mogu poslužiti za manipuliranje i izgradnju cesta, kuće, zgrade i slično (Katavić, 2019).

Stolno-manipulativni centar može podrazumijevati razne spremnike za pohranu, znanstvene materijale poput mjernih posuda, gumba, kamenja i raznih malih predmeta. U stolno-manipulativnom centru potiče se usvajanje vještina razvrstavanja i klasificiranja tako što se djeci pruža dovoljno prilika za igru prirodnim neoblikovanim materijalima kao što su

kamenčići, sjemenke, češeri, grančice, lišće i drugi materijali. Sakupljanje materijala, također, pomaže djeci povezati predmete s njihovim prirodnim okruženjem, poput češera koji rastu na drveću. Djeca su zainteresiranija za prirodne materijale ukoliko ih skupljaju sama nego da ih odgojitelji skupljaju za njih.

U likovnom centru djeca trebaju imati priliku igranja s blatom, manipulirati glinom te slikati raznim prirodnim materijalima poput trave, cvijeća ili cigle. Vanjski prostor je ispunjen različitim prirodnim materijalima koji mogu poslužiti za izradu kistova te za crtanje vlastitih umjetničkih djela. Djeca svoje radove mogu sušiti tako da ih pričvrste na debla koja su za to namijenjena ili ih objesiti na nižu granu. U likovnom centru na otvorenom, djeci se zahvaljujući bogatstvu prirodnih materijala može približiti likovni pravac Land art. Djeca mogu izravno na zemlji te korištenjem prirodnih materijala poput kamenčića ili grančica stvarati umjetnost (Brajčić, 2021).

Prema Wilsonu (2008) dramski centar može se smjestiti u sjenu stabla, u hlad ili na neko drugo mjesto po izboru djece i odgojitelja. Na tom mjestu djeca mogu izraditi razne lutke od štapića, trave, lišća i kamenčića, zatim nastupati na pozornici izgrađenoj od drvenih dasaka. Djeca u centar mogu donijeti deke, staru odjeću, staru obuću i šatore.

U centar za početno čitanje i pisanje mogu se donijeti knjige iz unutarnjih prostora. Za čitanje možemo odabrati knjige koje najbolje odgovaraju okruženju, što znači da možemo čitati priče o drveću sjedeći ispod drveta, o povrću u vrtu i slično. Također, možemo izabrati knjige koje pomažu djeci da nauče više o prirodnom okruženju kao što su kamenje, gliste, leptiri. Djeca mogu sjediti na travi ili panjevima i slušati priče. U centar se mogu smjestiti i materijali koji potiču kreativno stvaranje priča, oslikanih kamenčića ili raznih malih predmeta stavljenih u vrećice. Također, djeca pomoću raznih materijala i predmeta mogu oblikovati slova (od grančica, špage, tijesta za igru). Osim toga, djeca u centru mogu koristiti travu, grančice ili druge prikladne materijale za pisanje po podu ili određenoj površini. Na njih se mogu pričvrstiti ploče i kutije napunjene pijeskom ili zemljom.

Centar kuhinje u svom sastavu treba imati zemlju, pijesak i vodu. Prilikom stvaranja centra kuhinje važno je da se nalazi u blizini pješčanika ili blatne lokve. Jednako je važna opskrba vodom koja se ne mora nužno nalaziti u neposrednoj blizini centra (White i Edwards, 2012). Kuhinja se može izraditi od panjeva ili drvenih paleta. Stari kućanski aparati, lonci, tave, staklene posude, zdjele, čaše i lijevci mogu poslužiti za igru u kutiću kuhinje. Prema White i Edwards (2012) kuhinju je najbolje napraviti u suradnji s djecom, prikupljanjem

raznih materijala. Igrajući se u centru kuhinje na otvorenom, djeca se uče koristiti posuđem, miješati i mjeriti vodu i zemlju. Velike kuhinje potiču slobodniju igru, dok manji prostor zahtijeva suradnju među djecom i zajedničku igru (White i Edwards, 2012).

Matematički centar djeci omogućuje različite oblike mjerenja i usporedbe (više - manje, dugo - kratko, teško - lako, veće - manje itd.). Prirodni materijali razlikuju se prema veličini i težini zato su i prikladni za ovaj centar. U vanjskom prostoru djeca mogu sastaviti jednostavne vage pomoću prirodnih materijala, koje vise na granama drveća, te provjeriti svoje pretpostavke o težini kako bi mogli stvoriti i proširiti teoriju na temelju prethodnog iskustva. Uže, štapići, dlan ili stopalo mogu se koristiti za mjerenje duljine ili udaljenosti predmeta. Pri računanju u prirodi od velike su pomoći razni sitni predmeti i materijali koje dijete prebrojava, zbraja ili oduzima. Rezultate, odnosno dobivene brojeve djeca mogu zapisati i oblikovati koristeći zemlju, pijesak ili prirodne materijale.

Glazbeni centar može se oblikovati tako da ga opremimo raznim posudama koje tvore različite zvukove, raznim udaraljka. Prema Gospodnetić (2015) djeca kuckanjem po različitim materijalima razvijaju slušnu percepciju. Zvečke se mogu izraditi i od prirodnih materijala, poput plastičnih boca napunjenih kamenčićima ili nekim drugim materijalima. Također, izrada zvučnog zida na otvorenom djeci daje priliku za istraživanje zvuka i njegov volumen koji dobiju udaranjem u razne predmete i materijale s većom ili manjom snagom. Zvučni zid može sadržavati razne lonce, poklopce, tave, žlice, štapiće ili bilo što drugo. Što više materijala, veličina i oblika zvučni zid sadrži, to će djeca moći proizvesti više različitih zvukova.

U istraživačkom centru trebaju se nalaziti materijali koji djeci omogućuju istraživanje svojstava materijala, različitih pojava te određenih zakonitosti kao što je svojstvo magnetizma, mirisa, zvuka ili težine. U istraživačkom centru djeca mogu pomoću povećala proučavati razvojne cikluse različitih biljaka od sjemena do ploda, razlike u kori raznih stabala te svojstva vode. U prirodi je moguće pronaći različite vrste kukaca koje djeca mogu promatrati, kako se kreću, kako izgledaju, što rade i slično.

Centar za igru s pijeskom i vodom obično se nalazi uz pješčanik, koji je u blizini dotoka vode koju djeca mogu samostalno koristiti za igru. U Kurikulumu za vrtiće prema Hansen, Kaufmann i Walsh (2006) u centru za istraživanje djeca trebaju imati razne lopatice, kante, lijevke, kalupe za oblikovanje, čepove, cjedila, sita i razne vrste tanjura. Djeca mogu miješati pijesak i vodu, manipulirati dobivenom smjesom, mogu kopati pijesak, zakopavati

predmete i nalaziti ih te kuhati s pijeskom. Također, hodajući bosa po pijesku djeca razvijaju ravnotežu.

Uzgoj biljaka i proučavanje njihovog rasta zabavno je i korisno iskustvo za djecu. Djeca mogu posaditi vlastiti vrt u kojem mogu uzgajati razno povrće. Ono što je djeci potrebno za stvaranje vrta je pribor za vrt (grablje, sadnice, sjemenke, kanta za zalijevanje, zemlja, oznake za gredicu, gnojivo i kante). Odgojitelji i djeca mogu koristiti dijagrame, tablice i fotografije kako bi pomoću njih lakše prikazali rast biljaka, uspoređivali njihovu veličinu i boju te istražili što se događa kada se biljke zalijevaju premalo ili previše.

3. 3. Uvažavanje prava djece u aktivnostima na otvorenome

Prema Konvenciji o pravima djece (2001) djeci je osigurano pravo na život, na obrazovanje, zdravstvenu skrb, prehranu, smještaj, zaštitu od diskriminacije, poštovanje, pravo na sudjelovanje i ostala prava. Jedno od prava prema Konvenciji o pravima djece je i pravo na igru. Djeca u igri nastoje stvoriti svoj jedinstveni svijet u kojem se osjećaju ugodno i istovremeno razvijaju. Međutim, Zavalloni (2009) predstavlja drugačiju perspektivu na prava djece koja nadilaze Konvenciju o pravima djece, a to su prirodna prava. Mnoga djeca nemaju mogućnosti uživati prirodna prava (Zavalloni, 2009). Kako bi mogli što bolje i lakše razumjeti i pružiti djeci što kvalitetnije i sretnije djetinjstvo, Zavalloni (2009) je objavio manifest u kojem navodi prirodna prava djece:

Pravo na slobodno vrijeme podrazumijeva pravo na slobodno vrijeme, vrijeme koje nije isplanirano (igrati se kako žele, nešto samostalno raditi, da budu sami sa sobom, nositi sa konfliktnim situacijama u svakodnevnom životu i sl.)

Pravo na prljanje. Djeca imaju pravo igrati se prirodnim materijalima kao što su pijesak, zemlja, trava, lišće, kamenje, grančice i slično. Odrasli im trebaju omogućiti iskustvo trčanja po lokvama, igranje u grmlju, šumi bez da imaju strah da će se uprljati. Igra s prirodnim materijalima može trajati satima te je nezamjenjiva u odnosu na igru sa tvorničkim igračkama.

Pravo na miris. Djeca imaju pravo uživati u različitim mirisima, u mirisima prirode (npr. miris zemlje poslije kiše ili miris cvijeća). To iskustvo im ostaje za cijeli život.

Pravo na dijalog odnosi se na omogućavanje komunikacije, razgovora i dijaloga kroz pripovijedanje, prepričavanje legendi, stvaranje lutkarskih predstava jer djeca imaju pravo govoriti, slušati te izražavati svoje želje, stavove i mišljenje.

Pravo na korištenje ruku uključuje razvijanje manualnih sposobnosti, osobito fine motorike (zabijanje čavlića, piljenje, turpijanje drva, korištenje brusnog papira, lijepljenje i sl.).

Pravo na dobar početak odnosi se na pravo udisanja čistog zraka, konzumaciju svježeg vode i cjelovitih namirnica, koje djeca imaju pravo uživati od rođenja.

Pravo na ulicu podrazumijeva pravo djece da se slobodno igraju na trgovima ili ulicama. Trgovi su stvoreni za susrete i druženja ljudi, danas su zakrčeni prometom i parkiralištima, pa nas zapravo dijele.

Pravo na divljinu odnosi se na pružanje mogućnosti djeci da se slobodno penju po drveću, igraju se skrivača, grade razna skloništa u šumi i sl. Važno je djeci pružiti priliku da uživaju u autentičnoj prirodi.

Pravo na tišinu uključuje pravo djeteta da uživa u tišini, u promatranju i osluškivanju zvukova prirode (pjev ptica, strujanje vjetra, žubor vode).

Pravo na nijanse odnosi se na pravo djeteta da iskusiti različite nijanse boja, a ne da uči gledati stvari kao crno-bijele. Pažnju na nijanse boja možemo obratiti prilikom izlaska i zalaska sunca. (Zavalloni, 2009, str. 28-30)

Uz primjeren i prilagođen prostor, svakom djetetu je potreban profesionalac s osobinama koji uvažava i poštuje njegova prava i zadovoljava njegove potrebe, koji ga aktivno sluša i razumije te poštuje (Maleš i sur., 2003).

4. Igra na otvorenom kao poticaj cjelovitog razvoja djeteta

Autori poput Valjan Vukić, (2012); Durant, (2012) naglašavaju važnost planiranja i osiguravanja što većeg broja sati provedenih u igri na otvorenome zbog svih važnih elementa za djetetov holistički razvoj. Djetetov razvoj dinamičan je proces s brojnim promjenama koje se odražavaju u njegovom ponašanju, sposobnostima i osobinama (Starc i sur., 2004). U ranoj i predškolskoj dobi razvijaju se i stječu vještine i navike koje olakšavaju život u budućnosti. Suvremeni kurikulum djeteta uvažava kao individualno, aktivno i cjelovito biće koje je bogato potencijalima za usvajanje novih znanja. Prema Slunjski (2011) cjeloviti razvoj se temelji na usvajanju znanja u situacijama i aktivnostima koje su prilagođene djetetu i njegovoj dobi. Cjeloviti razvoj djeteta odnosi se na njegov socio-emocionalni, tjelesni i spoznajni razvoj. Svi aspekti razvoja uključeni su u igru te se u njoj i očituju.

Igra na otvorenom, osobito u raznovrsnim prirodnim okružjima, važna je za razvoj motoričkih sposobnosti. Povezuje se sa povećanom tjelesnom aktivnošću, koja ima pozitivne učinke na zdravlje kao što su smanjenje prekomjerne tjelesne težine te stjecanje kondicije. Također, pozitivno djeluje i na razvoj socijalnih vještina podrazumijevajući uspješno ostvarivanje socijalnih odnosa, kao i na razvoj kognitivnih kompetencija, koje se odnose na razvoj akademskih vještina. Uz to, igra na otvorenom ima pozitivan učinak na razvoj ekološke svijesti, sposobnosti snalaženja, na razvoj kreativnosti te slobodnog mišljenja.

Boravak u bogatom prirodnom okružju pruža otvorene i raznolike prilike za igru. U igri na otvorenom potiče se, uz tjelesnu, i mentalna agilnost djece. Prilikom igre u vanjskom prostoru, djeca doživljavaju pozitivne emocije. Pozitivne emocije doživljene raznovrsnim iskustvima tijekom igre na otvorenom potencijalno su važne za djetetov cjeloviti razvoj (Martensson, 2010). Igra djetetu pruža stjecanje različitih razvojnih iskustava koja se ne mogu u potpunosti pružiti, tako lako osigurati i poticati u uvjetima koji se nude u zatvorenom prostoru. Igra u vanjskom okružju djetetu omogućava razvijanje, spontano jačanje i usvajanje svih razvojnih područja, odnosno igrajući se na otvorenom djeteta ima priliku razviti sve svoje potencijale kao i cjeloviti razvoj.

1. 4. Socio-emocionalni razvoj

Igra na otvorenom ima znatan utjecaj na djetetov socio-emocionalni razvoj. Sudjelovanje u igrama na otvorenom pruža priliku za interakciju s drugima, razvoj socijalnih vještina, timski rad te učenje pravila i normi ponašanja. Igra je aktivnost u kojoj se razvijaju sva područja razvoja, pa tako na temelju socio-emocionalnog razvoja možemo govoriti o društvenoj razini igre koju su Starc i sur. (2004, str. 48-49) podijelili na:

- „*Promatranje* - gledanje drugih kako se igraju bez uključivanja u igru,
- *Samostalna igra* - samostalno i nezavisno igranje bez pokušaja približavanja drugoj djeci,
- *Usporedna igra* - vrsta igre u kojoj se djeca igraju jedno pokraj drugog i sa sličnim materijalima, ali bez stvarnog druženja ili suradnje,
- *Usporedno-svjesna igra* - igra u kojoj djeca priznaju prisutnost drugog djeteta uspostavljajući kontakt očima,
- *Jednostavna socijalna ili povezujuća igra* - igra u kojoj dolazi do porasta kontakta među djecom, djeca se igraju u blizini, započinju razgovor, smiješe se, izmjenjuju igračke,
- *Komplementarna i uzajamna igra* - vrsta socijalne aktivne igre u kojoj dijete „uzima i daje“ (ulovi me-ulovit ću te, sakrij se-traži...),
- *Suradnička igra* - igra u grupi koja je nastala radi obavljanja neke aktivnosti ili postizanja nekog cilja, a postupci djece su usklađeni.“

Prema Valjan Vukić (2012) vanjsko okruženje idealno je za razvoj socijalnih odnosa te mora biti poticajno kako bi pružilo najbolje mogućnosti za igru i druženje s drugom djecom. Igrajući se na otvorenom, djeca imaju priliku upoznati nove prijatelje, razvijati komunikacijske vještine, učiti surađivati s drugima, rješavati sukobe i izražavati svoje mišljenje. Također, potiču kreativnost i imaginaciju jer djeca često moraju koristiti svoju maštu kako bi se igrala i stvarala nove igre. Simbolička igra, u igrama na otvorenom, djeci pruža mogućnost oponašanja odraslih, obavljanja zadataka, imitiranja životnih situacija i učenja o društvenim očekivanjima. To im pomaže u razvijanju razumijevanja uloge koju igraju u društvu i priprema ih za buduće socijalne situacije.

Starc i sur. (2004) emocionalni razvoj definiraju kao rezultat međusobnih utjecaja naslijeđenih mehanizama reagiranja na emocionalne situacije i procesa socijalizacije u obitelji i neposrednoj djetetovoj okolini. Rođenjem djeteta započinje svoju izgradnju u svim

segmentima pa tako i u onom vezanom za emocionalni razvoj. Prema Starc i sur. (2004) prvi djetetov odnos sa okolinom je emocionalni odnos koji se u prvim mjesecima života ostvaruje izražavanjem osnovnih emocija: veselje, tuga, strah, srdžba, iznenađenje i gađenje. Bronfenbrenner u Teoriji ekosustava govori o neprestanom međusobnom utjecaju djeteta i okoline (Eret, 2011), tako se i dijete ostvarivanjem emocionalnog odnosa povezuje sa mikrosustavom, odnosno roditeljima i osobama koje se često nalaze u njihovoj blizini. Stjecanjem povjerenja dijete razvija sigurnu privrženost koja predstavlja temelj za uredno i nesmetano odvijanje socijalnog i psihološkog razvoja.

Aktivnim sudjelovanjem u igri, djeca imaju priliku izražavati te iskusiti različite emocije od onih osnovnih pa sve do sekundarnih poput ponosa, ljubomore, mržnje, ljubavi. Kako djeca u igri na otvorenom mogu iskusiti širok spektar emocija, tako se razvija njihova emocionalna inteligencija, odnosno skup sposobnosti koji podrazumijeva uočavanje, razumijevanje, regulaciju, izražavanje i upravljanje svojim emocijama te emocijama drugih (Takšić i sur. 2006). Situacije u kojima se emocionalna inteligencija razvija na prirodan i djeci prihvatljiv način svakako su igre na otvorenome. Igra s drugima omogućuje djeci da nauče dijeliti, surađivati, komunicirati i rješavati sukobe. Također, u igri uče prepoznavati tuđe emocije, razumjeti perspektive druge djece i razvijati empatiju. Igrajući se, djeca stječu povjerenje u vlastite sposobnosti, isprobavaju nove stvari i uče se nositi s neuspjehom. Osim toga, igra može biti način da djeca izraze i otpuste emocionalni stres. Prema Klarin (2017) igra na otvorenom jača samopouzdanje, povjerenje i međuljudske odnose. S obzirom na određene situacije djeca tijekom igre uče kontrolirati svoja ponašanja promatranjem, modifikacijom i evaluacijom vlastitih emocija. Načini učenja kontrole ponašanja ostvaruju se na društvenoj razini igre, posebno u igri pretvaranja gdje djeca u različitim izmišljenim situacijama i međusobnim odnosima zamišljaju svoje i tuđe osjećaje. Također, Vygotski tvrdi da dijete stječe kontrolu nad vlastitim emocijama i ponašanjem kroz igru, posebno u onima koje imaju pravila (Klarin, 2017).

Značajno za socio-emocionalni razvoj svakako su aktivnosti na otvorenome zbog značajnog utjecaja prirodnih elemenata. Kontakt s biljnim i životinjskim te njihovim staništima potiče razvoj empatije, brige za druge i pruža veće osobno zadovoljstvo i ispunjenje. Također, na socio-emocionalni razvoj djece pozitivno možemo utjecati uvažavanjem i poštivanjem njihovih osjećaja, učenjem verbalizacije i izražavanja osjećaja na društveno prihvatljiv način te izgradnjom samopouzdanja kao i pozitivne slike o sebi (Martinović, 2015; Jurčević Lozančić, 2016).

2. 4. Tjelesni razvoj

Često se boravak na otvorenom povezuje s razvojem motorike. Prema Klarin (2017) igrajući se na otvorenom, u prirodi, djeca zadovoljavaju svoju potrebu za kretanjem. Od najranije dobi igra djetetu omogućuje razvoj svih motoričkih sposobnosti kao što su koordinacija, gruba i fina motorika, spretnost i ostale sposobnosti. Igra na otvorenom važna je za djetetov tjelesni razvoj i za njegovo općenito tjelesno zdravlje. Boravak na otvorenom pruža mogućnost visoke razine tjelesne aktivnosti te ima pozitivan učinak na motorički razvoj i na razvoj funkcionalnih sposobnosti. Povećana razina kretanja i aktivnosti uzrokuje povećanu mišićnu masu te smanjenu količinu potkožnog masnog tkiva, što smanjuje mogućnost pojave pretilosti kod djece. Aktivnosti poput ljuljanja, vješanja, penjanja, ili kotrljanja, koje se provode na otvorenom, potiču razvoj koordinacije, ravnoteže i pravilnog držanja.

Kretanje pozitivno djeluje na djecu, opušta ih, oslobađa ih napetosti i ljutnje te pospješuje koncentraciju. Potreba za kretanjem i tjelesni razvoj urođeni su u svakom pojedincu što se očituje i u djetetovoj najranijoj dobi. Stjecanjem osnovnih motoričkih sposobnosti, hodanja i trčanja, dijete nastoji zadovoljiti svoju unutarnju potrebu za istraživanjem, isprobavanjem te testiranjem vlastitih mogućnosti i sposobnosti (Tomljanović, 2012). Što se dijete više razvija u aspektu motoričkog razvoja i što je zrelije, to ga sve više zanimaju različite vrste igre. Dijete spontano bira svoje aktivnosti te izabire one za koje se smatra spremnim, stoga, ako nije spretno u baratanju s loptom, izbjegavat će aktivnosti i igre u kojima se lopta koristi kao rekvizit. Međutim, dijete nije potrebno požeurivati, već podržati i hrabriti u samostalnim igrama jer u njima ono stječe i gradi samopouzdanje, koncentraciju, kreativnost i eksperimentira (Klarin, 2017).

Period rane i predškolske dobi temelj je za razvoj i stjecanje vještina grube motorike usavršavanjem osnovnih oblika kretanja, vještina fine motorike poput upotrebe cijele šake te za percepciju koja se razvija djetetovim kretanjem u fizičkom okruženju. Smatra se da je rana i predškolska dob najvažnije razdoblje za djetetov tjelesni razvoj, stoga je igra na otvorenom orijentirana na tjelesnu aktivnost i ključna je za djetetovo aktivno sudjelovanje u vježbanju te pozitivno djelovanje na razvoj njegovih motoričkih sposobnosti. Kretanje djeteta pridonosi razvoju vještina promatranja, uočavanja i pamćenja. Stoga je nesmetan motorički razvoj vrlo važan za kognitivni razvoj, naglašava Klarin (2017). Igra u prirodi potiče razvoj fine i grube motorike kroz različite aktivnosti poput hodanja po suženom prostoru, preskakivanja, hodanja

po deblima, igranja vodom, pijeskom, kotrljanja niz kosine i druge aktivnosti. Igra na otvorenom često zahtijeva različite vrste kretanja kroz koje razvijaju kontrolu pokreta, ravnotežu i samopouzdanje te se uče lakše snalaziti u prostoru. Sve to ima pozitivno djelovanje na djetetov cjeloviti razvoj.

3. 4. Spoznajni razvoj

Spoznajni razvoj obuhvaća sve unutarnje procese i mentalna iskustva koja vode do spoznaje (Berk, 2015). Igra je vrlo važna za spoznajni razvoj jer stvara poticajne situacije, koje uvijek donose nešto novo i nepoznato, odnosno situacije koje imaju određenu količinu repetitivnosti, relaksirajuće su i bez prisustva elemenata prisile (Duran, 2003). Igra na otvorenom podrazumijeva se prirodnim samoobrazovanjem djeteta jer su za vrijeme igranja prisutni kognitivni procesi. Svojim djelovanjem utječe na razvoj mozga i njegovih funkcija. Ključne elemente smislenog učenja dijete razvija kroz igru, manipuliranjem i istraživanjem različitih predmeta u koje je aktivno uključeno. Time dijete nadograđuje svoje znanje, razvija spoznaju, odnosno počinje spoznavati i davati smisao stvarima i pojavama koje ga okružuju (Slunjski i sur., 2015).

Okolina u kojoj dijete boravi ima veliki utjecaj na njegov razvoj, oblikuje i gradi djetetove spoznaje. Okružje potiče i podupire individualni stil učenja, djeluje na kognitivne procese i percepciju te sudjeluje u oblikovanju djetetova jedinstvenog identiteta. Obogaćeno, poticajno okružje djetetu nudi brojne mogućnosti za istraživanje, eksperimentiranje, stjecanje i provjeravanje spoznaja te za njegov cjeloviti razvoj (Zini, 2006). Prirodni okoliš, prepun raznolikih detalja i složenosti, pruža bogat i širok raspon zanimljivih tema koje djeca mogu istraživati, promatrati, označavati, opisivati, uspoređivati i kategorizirati. Vanjsko okružje potiče spoznajni razvoj, a istovremeno proširuje raspon bogatih iskustava. Tako djeca imaju mogućnosti susresti se sa pticama, biljkama, insektima, životinjama, tlom, stijenama, raznim staništima i krajolicima. Kognitivna stimulacija koju pruža prirodno okružje uključuje gradnju rastresitim materijalima, promatranje i interakciju s prirodom, omogućujući djeci da istražuju okoliš i uključe se u maštovite aktivnosti. Prema Wilsonu (2008), ekološki odgoj za djecu rane i predškolske dobi uključuje: razvoj znatiželje, uvažavanje ljepote i tajanstvenosti prirodnog svijeta, prilike da se iskusi radost bliskosti prirodi i poštovanje drugih živih bića. Kemple i sur. (2016.) ističu da priroda djeci pruža složena i detaljna iskustva. Ta iskustva

izlažu djecu raznim mirisima, zvukovima i teksturama, potičući ih da zadovolje svoje instinkte znatiželje i istraživanja.

Spoznaja vanjskog okruženja proširuje dječju percepciju i pojačava njihova osjetila. Igra na otvorenom poboljšava koncentraciju, povećava razinu samoregulacije, samokontrole, Sudjelovanje djece u aktivnoj igri povećava razinu samoregulacije, samokontrole i pažnje, što prema Becker i sur. (2014) dovodi do lakšeg razumijevanja matematike, čitanja te općeg uspjeha.

4. 4. Senzorna integracija

Senzorna integracija je proces u kojem se mozak koristi za integraciju informacija koje dolaze iz različitih osjetila kako bi se stvorila sveobuhvatna slika i razumijevanje okoline (Ayres, 2002). Taj proces omogućava nam da obrađujemo i reagiramo na podražaje iz našeg okruženja na adekvatan način. Također, osjetila koristimo kako bi nam pomogla u prikladnoj interakciji s okolinom. Ayres (2002) navodi da senzorna integracija obuhvaća više sustava: proprioceptivni sustav (osjet za vlastito tijelo u prostoru), vestibularni sustav (ravnoteža i kretanje), vizualni (vid), taktilni (dodir), olfaktorni (miris), auditivni (sluh) i gustativni sustav (okus).

Proces senzorne integracije odvija se automatski dok tijelo prikuplja informacije kožom, mišićima, zglobovima, ušima, očima, nosom i ustima. Igra na otvorenom pruža djeci različite senzorne podražaje, poput vizualnih, auditivnih, taktilnih, proprioceptivnih i vestibularnih podražaja. Igra na otvorenom potiče tjelesni razvoj (Martensson, 2010). Aktivnosti poput skakanja po različitim površinama mogu poboljšati proprioceptivnu svjesnost, penjanje na drveće pospješuje ravnotežu i koordinaciju, dok igranje loptom može poboljšati vizualno-motoričku koordinaciju. Igra na otvorenom pozitivno djeluje na razvoj senzornih sustava. Na to najviše utječu tjelesne aktivnosti poput penjanja, trčanja, skakanja i svih drugih aktivnosti koje se javljaju spontano. Istodobno, razvoj vestibularnog sustava pogoduje razvoju prostorne svijesti, pažnje, vizualnih vještina poput čitanja i pisanja, regulacije emocija i regulacije aktivnosti (Hanscom, 2018).

Vanjski prostor utječe na cjelokupni senzomotorni razvoj, socijalne vještine, pažnju, samopouzdanje i emocionalno blagostanje. Stoga, važno je osigurati vrijeme za igru i pružiti raznolike senzorne stimulacije kako bi dijete moglo razvijati sposobnosti na najbolji način.

Priroda djetetu pruža mnoštvo različitih materijala i predmeta pomoću kojih kroz auditivni, taktilni, vizualni i olfaktorni sustav ima priliku steći višesenzorna iskustva uz istovremeno uključivanje više osjetila.

5. Rizična igra na otvorenom

Igra na otvorenom nudi mnoge izazove koji često predstavljaju određeni rizik. Rizična igra podrazumijeva izazovnu i zabavnu igru u kojoj postoji određeni rizik od nastanka ozljeda (Sandseter, 2009). Međutim, rizična igra omogućuje djeci da istraže i ispitaju svoje granice.

Rizičnu igru prema vrsti Sandseter (2007, prema Sandseter i Kennair, 2011) dijeli na:

- Visina
- Brzina
- Gruba igra
- Igra opasnim alatima
- Igra opasnim elementima
- Skrovita igra

Rizična igra na visinama podrazumijeva penjanje, skakanje sa raznih površina, balansiranje ili igranje na visokim objektima te ljuljanje ili vješanje na velikoj visini. Velike visine predstavljaju mogućnost nastanka ozljeda kao posljedice pada. Igra pri velikoj i nekontroliranoj brzini predstavlja opasnost od sudara s nečim ili nekim, npr. ljuljanje velikom brzinom te nekontrolirano trčanje. Igra opasnim alatima poput alata za rezanje (npr. nož, pila i sl.) može dovesti do mogućih ozljeda i rana. Dok, u igri sa opasnim elementima ili u blizini njih, kao što su vatra i voda, postoji mogućnost od pada u njih (pad u vodu može biti poguban) ili opasnost od ozljeda (opekline). Gruba igra (npr. hrvanje, naguravanje), također, predstavlja rizik od nastanka ozljeda. Između ostaloga, djeca u prirodi često samostalno istražuju. Prilikom istraživanja i igre u nepoznatom prostoru, ukoliko nisu pod nadzorom djeca se mogu udaljiti iz predviđenog prostora za igru, pa čak i izgubiti (Sandseter, 2007, prema Sandseter i Kennair, 2011).

Rizična igra sastavni je dio procesa prilagodbe koji djeca prolaze prilagođavajući se okruženju u kojem se nalaze (Allen i Rapee, 2005, prema Sandseter i Kennair, 2011). Djeca rado ulaze u rizičnu igru jer im ona pruža zadovoljstvo, sreću i ostala pozitivna iskustva. Tijekom igre koja ima određenu količinu rizika djeca nesvjesno počinju shvaćati rizik te uče kako ga podnijeti. Također, djeca razvijaju motoričke sposobnosti, socijalne vještine, orijentaciju u prostoru te uče kako se suočiti sa strahovima.

Prema Miljak (1996), djeca rane i predškolske dobi doživljavaju negativna i loša iskustva zbog nedostatka prakse u tim ili opasnim trenucima i situacijama. Za djecu u toj dobi

važno je prepoznati okolnosti i mogućnosti kroz uspjeh i neuspjeh, a pritom održati ravnotežu između uzbuđenja i straha. Djeca rane i predškolske dobi u djetinjstvu doživljavaju razne pogreške i neuspjehe, no učenjem i trudom svladavaju te iste izazove (Šagud, 2002).

Djeca neprestano riskiraju i ispituju vlastite mogućnosti i granice. Uz ranije navedene materijalne i socijalne poticaje, važan čimbenik je i inicijativa djeteta. Izuzetno je važno da djeca mogu dobrovoljno i samostalno donositi odluke koje ne utječu negativno na druge. Ukoliko je djetetovo okruženje zadovoljavajuće, ono mu treba omogućiti samostalno istraživanje, učenje i razvijanje novih znanja i vještina. Ispitujući okolinu svojim osjetilima, djeca aktivno uče. Igra vani djeci daje priliku da uče svim svojim osjetilima. Vid im omogućuje da vide svijet, miris im omogućuje da razumiju mirise, a sluh im omogućava da opazaju zvukove. Prema Nikiforidou (2013) rizična igra sastavni je dio dječjeg rasta i razvoja, iako izloženost riziku u igri može imati negativne posljedice, poput mogućnosti ozljeđivanja ili izlaganja opasnosti, ona ima pozitivan utjecaj na djetetov cjeloviti razvoj.

1. 6. Značaj rizične igre

Igra bez rizika ne postoji, takva igra djetetu predstavlja mnoge prepreke, odnosno proces koji bi ga trebao dovesti do provjere znanja (Little, 2010). Rizična igra podrazumijeva situacije kada se dijete igra u blizini opasnih predmeta ili elemenata, koji mogu prouzročiti ozljede, kada se sudari s drugom djecom ili u igri u kojoj postoji opasnost da ozlijedi druge. Rizična igra omogućuje djeci da testiraju svoje granice u poticajnim okruženjima i aktivnostima. Neki rizičnu igru vide kao sposobnost djeteta da se pokuša snaći u prostoru i situacijama u kojima prije nije bilo te da testira svoje sposobnosti u tim aktivnostima. Unatoč rizicima, pozitivno i neprimjetno djeluje na rast i razvoj djeteta, odnosno na njegove motoričke, kognitivne i socijalne sposobnosti i osobine (Little, 2010).

Aktivnosti koje djeca izvode poput skakanja, trčanja, penjanja, ili kotrljanja, pomažu u razvoju motoričkih sposobnosti kao što su ravnoteža i koordinacija te razvoju svijesti o vlastitom tijelu. Sve je to od velike koristi za daljnji razvoj djeteta. Ukoliko se ti podražaji isključe, dijete može biti nedovoljno razvijeno u nekim aspektima, pa tako može djelovati nespretno, osjećati se nelagodno, imati lošu ravnotežu i razviti strah od samog kretanja.

Otvoreni prostor djeci pruža izravnu izloženost riziku i omogućuje im da ga istražuju. Također, potiče djecu da se uključe u igru, iskušavaju svoje sposobnosti te preispituju svoje

granice. Neke su igre, poput penjanja po stijenama i spuštanja po užetu, zabavne i izazovne za djecu, ali mnogi odrasli te igre smatraju opasnima. Dinamika igre na otvorenom poticajna je za tjelesni i psihički razvoj djeteta, kao i izloženost opasnoj igri. Igrajući se na otvorenom djeca nauče uočavati opasnosti te ih izbjegavati ili spriječiti. Unatoč brojnim potencijalnim opasnostima, rizične igre donose i brojne prednosti. Tako rizična igra omogućuje djeci usvajanje novih strategija i novih načina spoznaje. Igrajući se, djeca uče i stječu nova znanja na integriran i jedinstven način, dok eksperimentiranjem i ulaskom u rizične situacije uče o svojim sposobnostima te imaju priliku učiti o sebi i okolini u kojoj se nalaze (Sandseter i Kennair, 2011).

6. Uloga odgojitelja u dječjoj igri na otvorenome

Uloga odgojitelja postaje sve važnija u stvaranju preduvjeta koji djeci pružaju mogućnosti sudjelovanja u izazovnim okruženjima i podržavaju djecu da uče u slobodnim aktivnostima (Ljubetić, 2009). Postupci odgojitelja izravno i neizravno utječu na djetetovo ponašanje. Ukoliko odgojitelj nema povjerenja u dijete, to se može negativno odraziti na djetetov razvoj, posebice na razvoj samopouzdanja i kreativnosti (Schepers i van Liempd, 2010). Odgojitelji često odvrćaju djecu od boravka na otvorenom kako bi spriječili svađe, prepirke i rizičnu igru. Međutim, trebaju spoznati koje sve dobrobiti nudi igra na otvorenom i kako djeluje na dijete te da su oni ti koji odlučuju hoće li djeca boraviti na otvorenom, kada, koliko, koje materijale će koristiti i gdje se mogu igrati (Katavić, 2019).

Djeca imaju urođenu znatiželju i snažnu želju za istraživanjem svijeta oko sebe, ali im je potrebno ohrabrenje, podrška i vodstvo odraslih kako bi zadržali svoj istraživački duh. Djeca trebaju odgojitelje koji su predani i koji razumiju zašto je igra na otvorenom ključna za njihov razvoj. Prilikom spontanog istraživanja i eksperimentiranja, djeca trebaju značajnu podršku odgojitelja. Međutim, odgojitelji ponekad previše pažnje posvećuju sigurnosti i prevenciji ozljeda. Također, ponekad pretpostavljaju da su djeca prirodni istraživači te da im nije potrebno vodstvo u igri na otvorenom. Smatraju da prilikom boravka na otvorenom svoju ulogu trebaju smanjiti ne miješajući se u dječju igru. Odgojitelji u vanjskom okruženju, kako to tvrdi Bilton (2002, prema Wilson, 2008), češće koriste negativnu kontrolu, većinu vremena sjede i manje ostvaruju komunikaciju s djecom.

Odgojitelji moraju djeci osigurati prostor za procese učenja, svojim radom i ponašanjem olakšati učenje, ali ne smiju njime manipulirati (Slunjski i sur., 2015.). Odgojitelj svoj rad treba planirati prema sposobnostima i potrebama djeteta. Ne smije potiskivati djetetovu prirodnu znatiželju, već je njegova uloga pažljivo promatrati dijete i dati mu mogućnost da samostalnim i spontanim djelovanjem odabere vlastiti način rješavanja situacije i problema (Slunjski, 2008). Osim što odgajatelj treba stvarati socijalne i prostorno materijalne uvjete pogodne za djetetov razvoj, svojim radom i djelovanjem treba steći povjerenje djece i omogućiti im da samostalno istražuju nova okruženja.

Odrasli mogu utjecati i poticati igru na otvorenom na različite načine kao što su stvaranje bogatog vanjskog okruženja, usmjeravanje pažnje na dijete te ostvarivanje komunikacije s djecom. Dobri praktičari kreiraju okruženje koje potiče dijete na aktivno

istraživanje. Takvo okruženje podrazumijeva mnoštvo prirodnih materijala, sadržaja te provođenje raznovrsnih aktivnosti djece i odgojitelja. Odgojitelji trebaju djeci osigurati igru u raznolikim okruženjima, posebno na otvorenim prostorima, gdje mogu steći i unaprijediti vještine u dovoljno izazovnim situacijama. Također, odgojiteljeva važna uloga je u promatranju interesa i potreba djece te na temelju njih igrom poticati razvoj vještina i produblivanje stečenih znanja i iskustava. Odgojitelj može neizravno djelovati na djecu uvođenjem promjena u okolini kroz razne poticaje. To zahtijeva prilagodljivo i promjenjivo organiziranje materijala te samog prostora (Petrović-Sočo, 2007). Odgojiteljeva uloga u igri na otvorenom odnosi se na promatranje aktivnosti, pružanje podrške prilikom svladavanja izazova i strahova te osiguravanje poticajnog i sigurnog prostora.

ZAKLJUČAK

Igra na otvorenom u prošlosti je bila neizostavna sastavnica djetinjstva. Međutim, zbog razvoja tehnologije, užurbanijeg života, mnoštva aktivnosti, roditeljske težnje akademskom uspjehu te zbog nedostatka sigurnosti boravka na otvorenome sve je češća pojava sjedilačkog načina življenja što izravno utječe na djecu i njihovo djetinjstvo. Sve je više zastupljenija igra u zatvorenim prostorima. Također, roditelji i odgojitelji nastoje zaštititi djecu od ozljeda te im onemogućuju slobodnu igru i boravak na otvorenom, koji u djetetu budi potrebu za istraživanjem, isprobavanjem i stjecanjem raznih vještina, koje se u zatvorenim prostorima ne mogu razviti tim intenzitetom. Razlog tome često je mišljenje i opća zabrinutost da dijete može ugroziti svoj život igrajući se u nepoznatom okružju. Međutim, to se može uvelike odraziti na djetetov cjeloviti rast i razvoj te na stjecanje kompetencija koje će im biti nužne u svakodnevnom životu punom izazova.

U današnje doba, djeci nedostaje slobodno vrijeme za igru, slobodu i kreativnost. Treba im omogućiti da iskoriste sva bogatstva koja im prirodno, vanjsko, okružje pruža. Igra na otvorenom djeci nudi neograničeni potencijal za učenje i istraživanje kroz samostalno rješavanje problema. Također, razvija osjećaj sigurnosti, kao i fizičke, emocionalne, kognitivne i socijalne potencijale. Stoga im je potrebno osigurati kvalitetno vrijeme u prirodi te uvjete potrebne za zadovoljenje osnovne potrebe za kretanjem.

Djeca većinu svog vremena provedu boraveći u vrtiću, stoga odgojitelji trebaju poticati, kreirati i provoditi igru u vanjskom okružju kako bi odgovorili na izazove suvremenog društva. Prema potrebama djece, povratak prirodi je potreba boljeg razumijevanja i zaštite prirode, ali i stvaranja kvalitetnijeg djetinjstva ispunjenog raznovrsnijim igrama punim prirodnih elemenata te kreativnog, slobodnog i iskustvenog učenja. Imajući u vidu važnost boravka u prirodi i optimalan, cjelovit rast i razvoj djece kao zajedničkog cilja, odgojitelji imaju obvezu osigurati djeci vrijeme i prostor za igru u prirodi.

LITERATURA

- 1) Andrijašević, M. (2000). *Slobodno vrijeme i igra*. Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.
- 2) Ayres, J. (2002). *Dijete i senzorna integracija*. Naklada Slap.
- 3) Balić Šimrak, A. i Bakotić, M. (2018). *Dijete, cjelovitost, umjetnost, krug – Svašta se može dogoditi u krugu*. Golden Marketing – Tehnička knjiga.
- 4) Becker, D. R., McClelland, M. M., Loprinzi, P. i Trost, S. G. (2014). Physical activity, self-regulation, and early academic achievement in preschool children. *Early Education & Development*, 25 (1), 56-70.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10409289.2013.780505>
- 5) Berk, L. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Naklada Slap.
- 6) Brajčić, M. (2021). Land art u dječjem vrtiću – studija slučaja. *Magistra iadertina*. 15 (2), 135-150. <https://hrcak.srce.hr/file/376171>
- 7) Došen Dobud, A. (2016). *Dijete – istraživač i stvaralac: igra, istraživanje i stvaranje djece rane i predškolske dobi*. Alineja.
- 8) Duran, M. (2003). *Dijete i igra*. Naklada slap.
- 9) Durant, S. (2012). *Outdoor Play: Play in the EYFS*. Andrews UK Limited
- 10) Eret, L. (2012). Odgoj i manipulacija: razmatranje kroz razvojnu teoriju ekoloških sustava. *Metodički ogledi*. 19 (1), 143–161. <https://hrcak.srce.hr/file/139452>
- 11) Fjortoft, I. i Sageie, J. (2000). The Natural Environment as a Playground for Children: Landscape Description and Analysis of a Natural Landscape. *Landscape and Urban Planning*, 48, 83-97.
https://www.researchgate.net/publication/240433903_The_natural_environment_as_a_playground_for_children
- 12) Fjortoft, I. (2001). The Natural Environment as a Playground for Children: The Impact of Outdoor Play Activities in Pre-Primary School Children. *Early Childhood Education Journal*, 29 (2), 111-117.
https://www.academia.edu/3185916/The_natural_environment_as_a_playground_for_children
[The impact of outdoor play activities in pre primary school children](https://www.academia.edu/3185916/The_natural_environment_as_a_playground_for_children)
- 13) Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima*. Mali profesor d.o.o.
- 14) Hanscom, A. J. (2016). *Balanced and barefoot: How unrestricted outdoor play makes for strong, confident, and capable children*. New Harbinger Publications.

- 15) Hanscom, A. (2018). *The decline of play outdoors in children - and the rise in sensory issues*, Early Childhood Education. www.continued.com/early-childhood-education
- 16) Hansen, K. A., Kaufmann, R. K. i Walsh, K. B. (2006). *Kurikulum za vrtiće. Razvojno - primjereni program za djecu od 3 do 6 godina*. Zagreb: Korak po korak. https://api.kpk.eglas.hr//uploads/Kurikulum_za_vrtice_3_6_5a2d66c951.pdf
- 17) Horvat, V. i Jukić Lušić, I. (2012). Pravo djece s cerebralnom paralizom na igru na otvorenom. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 18 (68), 26-29. <https://hrcak.srce.hr/124006>
- 18) Jurčević Lozančić, A. (2016). *Socijalne kompetencije u ranome djetinjstvu*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta
- 19) Katavić, P. (2019). Organizacija i planiranje odgojitelja za boravak na otvorenom: akcijsko istraživanje. *Školski vjesnik*, 68 (2), 551-572. <https://hrcak.srce.hr/234971>
- 20) Kemple, K., Kenney, E., Oh, J. i Smith-Bonaue, T. (2016). The Power of Outdoor Play and Play in Natural Environments. *Childhood Education*, 92 (6), 446-454. https://www.researchgate.net/publication/309521659_The_Power_of_Outdoor_Play_and_Play_in_Natural_Environments
- 21) Klarin, M. (2017). *Psihologija dječje igre*. Sveučilište u Zadru.
- 22) Konvencija o pravima djeteta. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži , 2001. https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/konvencija_o_pravima_djeteta.pdf
- 23) Krmelj, P. (2022). Pozitivna klima i poticajno okruženje za učenje. *Varaždinski učitelj: digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, 5 (8), 312-318. <https://hrcak.srce.hr/file/388165>
- 24) Little, H. (2010). Finding the balance: Early Childhood practitioner's views on risk, challenge and safety in outdoor play settings. *Australia association for research in education conference proceedings*, (1-12). <https://www.aare.edu.au/data/publications/2010/2420Little.pdf>
- 25) Louv, R. (2008). *Last child in the woods: Saving our children from nature-deficit disorder*. Algonquin books.
- 26) Ljubetić, M. (2009). *Vrtić po mjeri djeteta. Priručnik za odgojitelje i roditelje*. Školske novine.
- 27) Martensson, F. (2010). Igra na otvorenome u središtu zdravstvene kampanje. *Djeca u Europi*, 2 (4), 11-12. <https://hrcak.srce.hr/file/182491>

- 28) Martinović, N. (2015). Istraživačke aktivnosti djece rane i predškolske dobi. *Dijete, vrtić, obitelj*, 20 (77/78), 32-33. <https://hrcak.srce.hr/169965>
- 29) Maleš, D., Milanović, M. i Stričević, I. (2003.). *Živjeti i učiti prava. Odgoj za ljudska prava u sustavu predškolskog odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo.
- 30) Miljak, A. (1996). *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja*. Persona.
- 31) Montessori, M. (2003). *Dijete: tajna djetinjstva*. Naklada Slap.
- 32) Narodne novine (2008). Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe. Narodne novine br. 63/08 i 90/10. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2128.html
- 33) Nikiforidou, Z. (2013). Risk taking in play. U: B. Petrović-Sočo, B. i A. Višnjić Jevtić, (ur.), *Play and playing in early childhood*. European scientific and profesional conference, OMEP (56-61). <http://www.omep.hr/assets/play-and-playing.pdf>
- 34) Ouvry, M. (2003). *Exercising muscles and minds: outdoor play and the early years curriculum*. National Early Years Network.
- 35) Petrović-Sočo, B. (2007). *Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje - holistički pristup*. Mali profesor d.o.o.
- 36) Pihač, M. (2011). Igra i kretanje djece na otvorenom – mogućnosti i rizici. *Dijete, vrtić, obitelj*, 17 (64), 34-35. <https://hrcak.srce.hr/124363>
- 37) Prince, H., Allin, L., Hansen Sandseter, E. B. i Ärlemalm-Hagsér, E. (2013). Outdoor play and learning in early childhood from different cultural perspectives. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 13 (3), 183-188.
- 38) Rajić, V. i Petrović-Sočo, B. (2015). Dječji doživljaj igre u predškolskoj i ranoj školskoj dobi. *Školski vjesnik*, 64 (4), 603-620. <https://hrcak.srce.hr/153131>
- 39) Sandseter, E. B. H. (2009). Characteristic of risky play. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 9 (1), 3-21. https://www.researchgate.net/publication/233315676_Characteristics_of_risky_play
- 40) Sandseter, E. B. H. i Kennair, L. E. O. (2011). Children's Risky Play from an Evolutionary Perspective: The Anti-Phobic Effects of Thrilling Experiences. *Evolutionary Psychology*, 9 (2). <https://doi.org/10.1177/147470491100900212>
- 41) Schepers, W. i van Liempd, I. (2010). Avantura u prirodi. *Djeca u Europi*, 2 (4), 2-3. <https://hrcak.srce.hr/123511>

- 42) Selestrin, Z. i Belošević, M. (2022). Doprinos tjelesne aktivnosti kognitivnom razvoju i mentalnom zdravlju djece i mladih. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 163 (3-4), 399-420. <https://hrcak.srce.hr/287437>
- 43) Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić zajednica koja uči. Mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Spektar Media
- 44) Slunjski, E. (2011). Kurikulum ranog odgoja – istraživanje i konstrukcija. Školska knjiga
- 45) Slunjski, E. i sur. (2015). *Izvan okvira, kvalitativni iskoraci u shvaćanju i oblikovanju predškolskog kurikuluma*. ELEMENT d.o.o.
- 46) Starc, B., Čudina Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B. i Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Golden marketing – Tehnička knjiga.
- 47) Šagud, M. (2002). *Odgajatelj u dječjoj igri*. Školske novine.
- 48) Šagud, M. (2015). Komunikacija odgajatelja i djece u igri i strukturiranim aktivnostima. *Školski vjesnik*, 64 (1), 91-111. <https://hrcak.srce.hr/143872>
- 49) Takšić, V., Mohorić, T. i Munjas, R. (2006). Emocionalna inteligencija: teorija, operacionalizacija, primjena i povezanost s pozitivnom psihologijom. *Društvena istraživanja*, 15 (4-5 (84-85)), 729-752. <https://hrcak.srce.hr/10875>
- 50) Tomljanović, J. (2012). Djeca rane dobi u igri na otvorenom. *Dijete, vrtić, obitelj*, 18 (68), 12-15. <https://hrcak.srce.hr/123999>
- 51) Valjan Vukić, V. (2012). Prostorno okruženje kao poticaj za razvoj i učenje djece predškolske dobi. *Magistra Iadertina*, 7 (1), 123-132. <https://hrcak.srce.hr/99897>
- 52) Zavalloni, G. (2009). Prirodna prava djece. *Djeca u Europi*, 1 (2), 28-30. <https://hrcak.srce.hr/144544>
- 53) Zini, M. (2006). Vidi, osluhni, dodirni, okusi, pomiriši i voli. *Dijete, vrtić, obitelj*, 12 (44), 15-17. <https://hrcak.srce.hr/177825>
- 54) White, J. i Edwards, L. (2012). *Izrada Blatne Kuhinje*. Opening Up The Outdoors. https://muddyfaces.co.uk/content/files/Making_a_mud_kitchen_croatian_LowResAW.pdf
- 55) Wilson, R. (2008). *Nature and young children: encouraging creative play and learning in natural environments*. Routledge.

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)